

Chudáčci, ze kterých vyrostou osamělí a sobečtí mamánci. I když jedináčeků přibývá, stále jsou považováni za něco divného a předsudky o nich se nemění. Přitom to, jestli bude potomek rozmazlený, ovlivňuje výchova, nikoli počet sourozenců. Navíc být jediným dítětem v rodině přináší i spoustu plusů.

Nicole Mrzenová
Snímky Jaroslav Jiříčka
a Shutterstock

JEDINÁČEK: PROKLETÍ, NEBO VÝHODA?

Klasický model rodiny – máma, táta a dvě děti – považuje za ideální většina z nás. Například podle výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění z roku 2016 je o tom přesvědčeno 69 procent lidí. Jedna ratolest je ideální podle 9 procent dotázaných, tři potomci pro 16 procent. I ve většině reklam je rodina vyobrazena jako šťastný pár s roztomilou princeznou a sympatickým rošťákem. A tak snad úplně každá maminka hned po opuštění porodnice – mnohdy už během těhotenství – slyší ze všech stran dotazy typu:

A kdy plánujete další? Kdy mu/jí pořídíte sestřičku/bratříčka? apod.

Jedináčků ale přibývá. Z nejrůznějších důvodů. Roste i počet bezdětných žen. Dnes proto u nás připadá 1,67 dítěte na ženu. Stejně jako v ostatních zemích Evropské unie je tedy porodnost pod hranici zachování populace (ta představuje 2,1 dítěte na matku). Demografové upozorňují, že Česko vymírá...

Není to žádná novinka

„Většina lidí stále považuje za ideální mít dva potomky,“ potvrzuje socio-

V mnoha ohledech jsou úspěšnější než vrstevníci se sourozenci. Důležitý je ale přístup rodičů.

ložka PhDr. Hana Hašková, Ph.D., ze Sociologického ústavu Akademie věd ČR, která se specializuje na téma rodiny a dlouhodobě se zabývá jednodětností a bezdětností. „Z dat European Values Study z roku 2017 ale vyplývá, že za ideálních podmínek by právě jedno dítě chtěla mít zhruba pětina lidí ve věku 18–29 let.“

Ač se o jednodětnosti mluví jako o moderním fenoménu, v české historii nejde o nic nového. Socioložka poukazuje na fakt, že mezi ženami, narozenými na konci 19. a na začátku 20. století, se významně zvýšil

podíl žen bezdětných a s jedním dítětem. Právě ony byly nejvíce zasaženy nepříznivými dopady první světové války a velké hospodářské krize v 30. letech.

„Více než pětina žen, narozených v letech 1890–1904, se ani jednou nestala matkou a hranici 20 % prolomily také ženy narozené v letech 1895–1914 s jedním dítětem,“ vypočítává Hana Hašková s tím, že u žen, narozených ve 20. letech 20. století, došlo jak k poklesu bezdětnosti (k 10 %), tak ke snížení podílu žen s jedním dítětem (pod 20 %) ve pro-

spěch dvoudětného modelu. „Ten se pak za socialismu upevnil a stal se jednoznačně dominantním, a to zejména u žen, které se narodily v 50. a v 1. polovině 60. let. Nad 20 % opětovně vzrostl podíl matek jedináček až v generacích žen, které se narodily na konci 60. let 20. století.“

Typický jedináček? Kdo to je?

S tím, jak v celé západní společnosti roste počet jedináček (v Německu má více než polovina rodin s dětmi jen jednoho potomka!),

přibývá výzkumů, které ukazují, že v podstatě nejsou jiní než jejich vrstevníci z větších rodin. Navzdory převládajícím mýtům.

„O jedináčcích se říká, že jsou sobečtí a rozmazlení. Bohužel tento předsudek svého času šířili i psychologové. První prezident Americké psychologické asociace Granville Stanley Hall na sklonku 19. století dokonce prohlásil, že být jedináčkem je samo o sobě nemoc. Nicméně vědecké studie nic takového nepotvrzu-

Pokračování na str. 27 »

15 slavných bez bratrů a sester

MILOŠ ZEMAN,
prezident ČR

**HALINA
PAWLOWSKÁ**,
spisovatelka

**LEONARDO
DICAPRIO**,
herec

EVA HOLUBOVÁ,
herečka

**FRANKLIN
ROOSEVELT**,
někdejší americký
prezident

**BÁRA
NESVADBOVÁ**,
spisovatelka

**TOMÁŠ
BERDYCH**,
tenista

**NATALIE
PORTMANOVÁ**,
herečka

**MAHÁTMA
GÁNDHÍ**,
někdejší indický
duchovní vůdce

**LAURA
BUSHOVÁ**, bývalá
první dáma USA

ONDŘEJ SOKOL,
herec, moderátor
a režisér

EVA OLMEROVÁ,
zpěvačka

**LANCE
ARMSTRONG**,
bývalý cyklista

**CHARLIZE
THERONOVÁ**,
herečka

KAREL GOTT,
zpěvák

NÁZORY Z INTERNETOVÝCH FÓR

Jednomu vadí, že je jedináček, druhý si se sourozenci nerozumí

Zda mít jedno, nebo více dětí, co cítí jedináček, jestli může prožít hezké dětství atd., řeší lidé (hlavně maminky) i na nejruznějších internetových fórech. Také z nich je patrné, že sourozenec šťastnější život nezajistí, že záleží na naší povaze, přístupu rodičů a mnoha dalších okolnostech.

„Ani já ani manžel nejsme jedináčci, ale ani jeden nemáme se svými sourozenci žádné vztahy. Vidáme se víceméně pouze na Vánoce. Shodli jsme se na tom, že si musíme udělat ještě jedno dítě ‚do zásoby‘. Dcera je náš život, a kdyby se jí nedej bože něco stalo... Sousedce se zabil syn v autě, bylo mu 23 let a ona od té doby pouze přežívá. Kdyby měla ještě jedno dítě, měla by pro co žít.“

„Já jsem jedináček a nikdy jsem tím netrpěla. Spíš naopak, mamka neměla moc peněz, tak mě rozhodně nemohla rozmazlovat a naopak jsem si líp hledala kamarádky a dodnes jsem hodně společenská. Mamka má sestru a ani jí nemůže přijít na jméno, jak se ty dvě nesnáší.“

„Jsem v podstatě jedináček. Sestra je o 20 let starší, takže tu jsem doma už nepoznala. Naši si mě pořídili tzv. na stará kolena a možná tím, že už byli starší a věděli, že času už moc nezbyvá, připravili mi hezké dětství, stále jsme někam jezdili. Sourozenec mi chyběl jen

málokdy. Jsem společenská, nemám problém se skamarádit, a to odmala. Opravdu jsem nijak netrpěla. Nicméně děti mám dvě.“

„Jsem jedináček a hrozně mi to vadilo v dětství a vadí mi to doteď – a závidím manželovi bratra.“

„Jsem jedináček a právě to je důvod, proč mám tři děti. Vlastnímu dítěti bych to bez vážného důvodu neudělala. Velká rodina je nejvíc, co můžu svým dětem dát. Žádné peníze ani víc času na to jedno jim to, že mají sourozence, nevynahradí. Cítila jsem se jako malá hodně sama i přesto, že se mi rodiče opravdu hodně věnovali. Dost mě mrzí, že sourozence nemám. Přátelé, partneri vám ho nenahradí. Nepřijdu si rozmazlená, ale mám nedostatky ve zvládnání sporů a podobně. Tohle mi jedináčkovství dát nedokázalo.“

„Já osobně jsem jedináček a nikdy jsem toho nelitovala, ani po svých rodičích nevyžadovala sourozence. Ani dnes (ve 37 letech) nelituji, že sourozence nemám. Nikdy jsem netrpěla tím, že rodičovská

pozornost je upnuta výhradně na mě, ani jsem neměla problém navázat kontakty nebo se s někým rozdělit, protože rodiče mě hezky ‚vedli‘ životem a všemu důležitému mě naučili.“

„Neměla jsem špatný dětství. Jako dítě jsem žádný nedostatek ohledně sourozenců nevnímala. Spíš to vnímám teď jako dospělá.“

„Jsem jedináček a nikdy mi to nevadilo, vůbec jsem mamku do dalšího sourozence nenutila, mně vyhovovalo, že veškerá pozornost je upřena na mne. Manžel je ze čtyř dětí a žádná výhra to není.“

„Já nejsem jedináček – mám ségru, která mě zná, jen když něco potřebuje. Nerozumíme si, moc se nestýkáme...“

„Jsem jedináček, štvalo mě to asi tak do deseti let, pak to přešlo a od devatenácti mě to mrzí zas, protože když naši pak postupně zemřeli (máma když mi bylo devatenáct a táta dvacet pět), zůstala jsem úplně sama.“

STATISTIKA

JAK VYPADÁ MATKA JEDINÁČKA?

Socioložky Hana Hašková a Radka Dudová ze Sociologického ústavu AV ČR uvádějí několik souvislostí, které vyplynuly z dosud posledního sčítání lidu v roce 2011:

Jedno dítě má více rozvedených/ovdovělých a svobodných žen než těch sezdaných.

V případě 40letých žen mělo jednoho potomka 30 % rozvedených/ovdovělých, 28 % svobodných a 18 % sezdaných. Obdobný trend je i mezi 45letými ženami. Naopak matky dvou a více dětí jsou častěji mezi sezdanými, méně často mezi rozvedenými/ovdovělými a nejméně často mezi svobodnými.

Více žen s jedním potomkem je mezi vysokoškolačkami a ženami s maturitou.

Mezi 40letými ženami se základním vzděláním bylo 17 % s jedním (70 % s více dětmi), mezi ženami vyučenými bez maturity bylo 20 % s jedním (75 % s více dětmi), mezi ženami s maturitou 24 % s jedním (69 % s více dětmi) a mezi vysokoškolačkami bylo 23 % s jedním (66 % s více dětmi).

Nejvíce jednoduchých se vyskytuje mezi umělkyněmi, modelkami a sportovkyněmi.

Celkem 36 % ze 45letých matek v těchto zaměstnáních mělo jednoho potomka, následují vědkyně, výzkumnice a přednášející (26 %), zákonodárkyně, vedoucí a řídicí pracovnice (25 %) a matky, které pracují v armádě, u policie či ostražky (25 %).

Více matek s jedním dítětem je ve větších obcích.

Jedno dítě měla čtvrtina 40letých žen v obcích s 20 000–99 999 obyvateli a 27 % v obcích s alespoň 100 000 obyvateli. V obcích malých (s méně než 20 000 obyvateli) bylo 18 % jednoduchých.

» Pokračování ze str. 25

jí,“ vysvětluje psycholožka Mgr. Pavla Koucká, sama matka tří dětí.

„V čem se jedináčkové v průměru skutečně, i když mírně, liší od vrstevníků, vyrůstajících společně se sourozenci, je pouto s rodiči (u jedináčků silnější), osvojování si řeči (rychlejší), vzdělání a profesní postavení (vyšší), ambice a zodpovědnost (vyšší), schopnost plánovat (lepší), sociální schopnosti (nižší),“ shrnuje závěry mnoha výzkumů a dodává, že něco z toho ovšem může být dáno i tím, že vyšší procento jedináčků bývá ve vzdělanějších rodinách. „Vzpomínám si taky na jednu studii, která zkoumala prostředky, které volí děti v konfliktní situaci. Jedináčci volili pro prosazení svého mírnější prostředky než děti z vícečetných rodin,“ uzavírá Pavla Koucká výčet „jinakostí“.

Mnohé průzkumy dokládají, že vývoj dítěte není závislý na tom, zda má či nemá sourozence, ale na jeho genetické výbavě a především na přístupu rodičů. Proto se často spleteme ve svém soudu, když pozorujeme třeba děti na pískovišti

a automaticky označíme holčičku, která nikomu nechce půjčit bábovičku, za typického jedináčka. Ona ale naopak může mít několik sourozenců a je zvyklá si vše před nimi bránit nebo okoukala jejich chování vůči ní. Kolega v práci, jemuž vždy trvá, než přijme někoho nového v kolektivu, nemusí být nutně jedináček, ale prostě introvert. A tak bychom mohli pokračovat.

Důležitější, než počet bratrů a sester, je milující a klidné prostředí, věnovat potomkům čas a naslouchat jim. Větším problémem pro dnešní děti je proto rozvodovost, která rovněž stále roste: rozpadá se 47 procent manželství. Ostatně partnerské problémy jsou také častým důvodem, proč lidé zůstanou u jednoho potomka, ačkoli to tak nezamýšleli.

Příčina není jen jedna

„Zjistili jsme, že většina dotázaných plánovala mít více dětí, ale životní události je postupně dovedly k tomu, že si druhé dítě nepořídili. Nebylo to u nich tedy rozhodnutí mít jedináčka, ale spíše je k tomu vedly okolnosti v jiných oblastech života, kvůli kterým si nakonec již nechtěli

nebo nestihli pořídit druhé dítě,“ říká socioložka doc. Mgr. Radka Dudová, Ph.D., která s Hanou Haškovou pracovala na výzkumu jednoduchých rodin.

Jako častý důvod, proč nakonec měli jen jednoho potomka, lidé uvádějí problémy ve vztahu – dlouho nemohli najít partnera nebo se s ním naopak rozešli po narození prvního dítěte a pak již nepotkali nikoho, s kým by dítě chtěli či mohli mít. „Dále hovořili o zdraví – kvůli zdravotním problémům svým nebo partnera, včetně problémů s reprodukčním zdravím, druhé dítě mít nemohli nebo usoudili, že bude rozumnější ho nemít,“ konstatuje odbornice a vyvrací tak častý mýtus, že rodiče jedináčků jsou jen pohodlní sobci.

Potvrzuje také, že jednou z příčin je pracovní vytížení. „To vede často k odkládání narození prvního dítěte a pak již druhé ‚nestihnou‘, v některých případech začali respondenti po narození prvního dítěte podnikat a poté si již neuměli představit, jak by zvládli druhé. To se týkalo hlavně žen, které věděly, že zejména na nich by spočívala většina povinností ohledně péče.“ »

„Některým rodičům jedináčků bych doporučila, aby pracovali se svými strachy a úzkostmi a nepřenášeli je na dítě. Jiným zase, aby si zpracovali svoje ambice a nezatěžovali jimi dítě,“ říká psycholožka a trojnásobná matka Pavla Koucká

SOUROZENECKÉ KONSTELACE

Jste prvorozený, nebo benjamínek?

Tím, jak ovlivní vývoj naší osobnosti fakt, jestli se narodíme jako první, jediné nebo poslední dítě našich rodičů, se zabývá teorie o sourozeneckých konstelacích. Autoři nejčastěji rozlišují vedle jedináčka tři: prvorozený, prostřední a nejmladší. Opět ale jde o zjednodušení a nic z toho nemusí platit.

PRVOROZENÝ:

Po určitý čas je jedináčkem, takže jeho charakteristika je podobná. Je to perfekcionista zaměřený na cíl, bývá snaživý, cílevědomý, spolehlivý, svědomitý, také konzervativní, loajální, spoléhá sám na sebe. Prvnímu dítěti je věnováno ze strany celé rodiny nejvíce prostoru, času a péče. Ale také platí, že je „pokusným králíkem“, takže rodiče bývají až moc opatrní a úzkostliví, často přísní a nároční. Může trpět narozením sourozence, jímž je tzv. sesazen z trůnu. Mnohdy musí brzy převzít zodpovědnost za mladší sourozence, očekává se, že bude rozumnější, protože je přece starší.

PROSTŘEDNÍ:

Narodili se moc pozdě, aby se jim dostalo zvláštních privilegií a péče, které získali prvorození, ale také moc brzy, aby si užili uvolněnou disciplínu, jakou mají benjamínci. Hlavní charakteristika druhorozených je vyrovnanost. Jsou samostatnější, dovedou se o sebe postarat, získat si přátele mimo rodinu, jsou to diplomaté. Zaměřují se na činnosti a oblasti, které prvorozeného nezajímají, aby s ním nemuseli soupeřit. Typické je, že mají nejméně fotek z dětství.

NEJMLADŠÍ:

Rodiče mají tendenci ponechat ho svému osudu, benjamínci se učí od svých sester a bratrů. Jejich znalosti a dovednosti už nemají pro rodiče takový význam, jako tomu bylo u starších sourozenců, zároveň od nich není nic důsledně vyžadováno, všechno jim projde. Typická charakteristika nejmladšího je extrovertní bavič – srdečný, nekomplikovaný, někdy trochu duchem nepřítomný, většinou rodinný šašek.

» Některé dotázané poukazyvaly na to, že se jejich partner nepodílel na péči, a proto již druhé dítě nechtěly – věděly, že by na něj byly opět samy. „U části hrála roli i horší ekonomická situace a vědomí o současných vysokých nárocích na výchovu dítěte – pokud mu chci dát všechno, co je třeba, nemůžu si dovolit mít druhé,“ zmiňuje Radka Dudová a doplňuje ještě jednu cestu vedoucí k jednodětnosti: „Dokud bylo jejich dítě malé, uvažovali o druhém jako sourozenci a partákovi pro první dítě, ale po letech tento důvod přestane být aktuální, a naopak se z něj stává komplikace – prvorozený už je

velký a miminko by ho nutně omezovalo v jeho aktivitách.“

Mnozí rodiče musí pracovat hlavně na sobě

I když se člověku nespĺnily sny o velké rodině, nemusí to být nutně na škodu a jako na všem, i na jednodětnosti lze najít spoustu pozitiv. Například britská klinická psycholožka Linda Blairová, autorka knihy *Pořadí narození*, vyzdvihuje skutečnost, že rodiče mohou soustředit veškerý svůj čas a energii na jediné dítě, přitom jim zůstává dostatek prostoru pro vlastní život. Pracovat i cestovat je jednodušší, finanční výdaje nižší...

Právě fakt, že na jednoho potomka mají rodiče více času než na několik dětí, se odráží v tom, že jsou jedináčci v mnoha ohledech úspěšnější. To, že doma nemají partáka na hraní, není třeba vnímat jen negativně: tato situace je učí větší kreativitě. U některých může zafungovat pocit „však já vám ukážu“ – mezi vysokoškolkami je nejvíc jedináčeků a prvorozených, kteří jsou jim podobní, vždyť po určitou část života byli jedináčky.

Naopak život se sourozenci nutně nemusí znamenat procházku růžovou zahradou: podle britského Institutu pro sociální a ekonomický výzkum polovina dětí z větších

rodin zažila od svých bratrů a sester šikanu (pravidelně je bouchali, kopali, postrkovali, nadávali jim). Z dotazování asi 2 500 dětí také vyšlo najevo, že nejšťastnější jsou jedináčci, což boří další mýtus o smutném chudáčkovi...

Pro mnoho rodičů ale může být výchova jednoho potomka v jistém ohledu těžší, resp. snáze mohou sklouznout k nesprávnému přístupu. „Rodiče jedináčky více opečovávají, více je ochraňují. Bývají při výchově nejistější a úzkostnější,“ souhlasí Pavla Koucká. „Hezky to vyjádřila jedna moje klientka, máma dvou dětí: ‚První dítě by mělo být na zkoušku. Teprve s druhým jsem si jistá sama sebou. Vím, že to, co dělám, dobře dělám a netrápěj mě ty děsný strachy, aby se mu něco nestalo.‘“

Psycholožka rodičům jedináčků doporučuje, aby se snažili svým ratolestem poskytovat dostatek sociálních kontaktů s jinými dětmi – aby jim umožňovali blízké vztahy s kamará-

dy, posílali je na letní tábory apod. „Některým pak i to, aby pracovali se svými strachy a úzkostmi a nepřenašeli je na dítě. Jiným zase, aby si zpracovali svoje ambice a nezatěžovali jimi dítě,“ naráží na poměrně obvyklou tendenci, která se ale nevyhýbá ani matkám a otcům větších rodin.

Hlavně nechtějte být perfektní

„Také bych chtěla dnešní rodiče jedináčků mírně odklonit od snahy být dokonalými rodiči. Už v polovině 20. století britský pediatr a psychoanalytik Donald Winnicott mluvil o ‚příliš dobré matce‘, mám ale pocit, že v dnešní době je to potřeba zdůraznit, protože se setkávám s řadou rodičů, kteří mají maximalistické ideály: Nenechám své miminko nikdy plakat. Nikdy nebudu na svoje dítě křičet. Nikdy ho neplánu. Budu vždy trpělivá, vlídná a chápající. Moje dítě bude mít všechno. Udělám vše pro to, aby se jeho potenciál mohl maximálně rozvinout. atd.‘“

Důležitější než počet bratrů a sester je milující a klidné prostředí, věnovat potomkům čas a naslouchat jim.

varuje Pavla Koucká s tím, že větší počet dětí rodičům zpravidla tyto ideály sebere, nebo alespoň zamezí jejich důsledné realizaci. „Rodičům jedináčků se je však někdy daří držet, a nebývá to vždy ku prospěchu dítěte. V péči dokonalých rodičů totiž nezažívá frustrace, a tudíž se je neučí zvládat. Tato schopnost je však pro život jednou z nejdůležitějších,“ upozorňuje. Děti se podle odbornice na lidskou duši potřebují někdy vyplakat a potřebují zažít autentické emoce rodiče, i když jsou negativní. „Rodič stále trpělivý, vlídný, vždy chápající apod. přestává působit jako živá bytost. Děti, které mají všechno, jsou okradeny o touhu, o možnost se na svém blahu samy podílet, a tak bychom mohli pokračovat.“

Neexistuje žádné obecné doporučení, pokud jde o ideální velikost rodiny, která zaručí šťastný život. Linda Blairová k tomu říká: „Je to vždy takový počet dětí, které máte, protože pokud je milujete, budou šťastné.“ At je jedno, nebo deset. ■

INZERCE

TYDENÍK květy Junior

PŘEDPLAŤTE DĚTEM ČASOPIS JUNIOR ZA 448 Kč A DOSTANETE DÁRKY V HODNOTĚ 918 Kč!

ZÍSKÁTE:

- 4 čísla Junior Věda + Příroda
- Ročenka v hodnotě 199 Kč
- Desková hra Carcassonne: Star Wars v hodnotě 719 Kč

DÁRKY ZDARMA

„Z dítěte, které čte, bude jednou dospělý, který myslí.“

JAK OBJEDNAT:

- Na webu www.mojepredplatne.cz
- E-mailem: kvety@mojepredplatne.cz
- Telefonicky: +420 272 015 020

Nabídka platí do vyčerpání zásob. Kompletní podmínky předplatného najdete v našich všeobecných smluvních podmínkách na www.mojepredplatne.cz